

तरुण भारत खानदेश विशेषांक

प्रसंग - 'तरुण भारत' खानदेश विशेषांक प्रकाशन सोहळा

दि. ०२-०९-२००४, स्थळ - महेश प्रगती हॉल, जळगाव

‘तरुण भारत’ हे एका विशिष्ट विचारसरणीशी बांधिलकी मानणाऱ्या तत्त्वनिष्ठ लोकांचे दैनिक. त्यांची वेगळी खानदेश आवृत्ती निघते. ती आवृत्तीच खानदेश विशेषांक काढते. त्याचे अधिष्ठाता होते श्री भवरलाल जैन. भाऊंच्या उत्कृष्ट व्यक्तिमत्त्वातील गुण वाखाणण्यासारखा आहे. हा सुद्धा एखाद्या चित्रासारखा श्रोतुवृंद ऐकत राहतो. श्रोत्यांच्या मानसिकतेची नस अचूकपणे पकडून सारांशात्मक विचार प्रदान करण्याचा भाऊंचा गुण खरोखरच वाखाणण्यासारखा!

आदरणीय व्यासपीठ, चितळे साहेब आणि उपस्थित बंधू-भगिनीनो!

ज्या वेळी डॉ. अविनाश आचार्य तथा दादा आणि ‘तरुण भारत’चे संपादक श्री.ल.त्र्यं.जोशीसाहेब माझ्याकडे या खानदेश विशेषांकाबद्दल प्रथम चर्चा करण्यासाठी आले तेव्हा ‘तुम्हाला या अंकाचे अधिष्ठाता म्हणून जबाबदारी पार पाडावी लागेल,’ असे सांगून गेले. व्यक्तीला काही ना काही पद आवश्यक असते. परंतु माझ्यासाठी ‘अधिष्ठाता’ हे नवीन पद त्यांनी तयार केले. परवा माझ्याकडे काही ज्योतिषी मंडळी येऊन गेली. ज्योतिषांचा आणि माझा जवळचा संबंध आहे, असे म्हणता येणार नाही. परंतु त्यापैकी दोघा-तिघांनी मला पत्र लिहिले, “जैन हिल्स शेती संशोधन केंद्र सर्वश्रुत आहे. आम्हाला ते माहिती आहे. परंतु तेथे ‘नक्षत्रवन’ असावे असे वाटते. या नक्षत्रवनाची संकल्पना आपल्यासमोर ठेवण्याची इच्छा आहे, आपण योग्य ती वेळ द्या.”

माझ्यासाठी हा विषय नवीन होता. कोणताही नवीन विषय म्हणजे जिज्ञासूवृत्तीला ते आमंत्रणच असते. त्यांनी ‘नक्षत्रवन’ ही संकल्पना मला स्पष्ट केली. बोलताना त्यांनी सांगितले की, महाराष्ट्र ज्योतिष परिषद नावाची संस्था आम्ही चालवितो. आमच्या इतरही गप्पा झाल्या. मी त्यांना माझी प्रभात फेरीची म्हणजे सकाळी ६ वाजेची वेळ दिली होती. त्या वेळी ८२ वर्षांचे श्री. भट यांच्याशी त्यांनी माझे दूरध्वनीवर बोलणे करून दिले. मी असे ऐकतोय की, आपण महाराष्ट्र ज्योतिष परिषदेचे अध्यक्ष आहात आणि आपल्याला ज्योतिष विद्यापीठाची स्थापना करावयाची आहे. असे करायची आपली मनापासून इच्छा आहे. हे त्यांनी सांगितल्यावर मी स्वतःहून त्यांना दहा एकर जमीन देण्याचे कबूल केले. त्यासाठी

हा विषय आणि मूलभूत गोष्टी मला समजून घेणे गरजेचे आहे. आमचे बोलणे सकाळी सहा वाजता झाले आणि दुपारी १२.३० च्या रेल्वेने हे ८२ वर्षांचे गृहस्थ चक्क मुंबईहून जळगावी निघाले. त्या चर्चेत त्यांनी उद्देश सांगितला आणि त्यांनी मला, 'तुम्ही आमचे अधिष्ठाता आहात असा शब्द वापरला. तुम्ही दोघांनी एकच शब्द वापरला म्हणून हा किस्सा सविस्तरपणे आपल्याला सांगितला.

आचार्यदादा आले. त्या वेळी मी त्यांना अधिष्ठाता होण्याचे मान्य असल्याचे सांगितले. नंतर मात्र मी विचार करू लागलो. अंकाचे काम सुरू असताना संपादक मला भेटले. या खानदेश विशेषांकात काही गोष्टींची गरज असल्याबद्दल, मी त्यांना माझे मत सांगितले. त्यांनी ते मान्य केले.

समाजातील विविध क्षेत्रातील धुरिणांकडून आपण लेख मागवावेत आणि हा अंक सर्व समावेशक व्हायला हवा, तर तो खानदेशचा विशेषांक म्हणून उपयोगी पडू शकेल. अशाच प्रकारच्या महत्त्वाच्या दोन-तीन अंगाकडे मी त्यांचे लक्ष वेधले. संपादक मंडळाने त्या सूचनांचा योग्य तो आदर करून, अपेक्षित बदल घडवून आणला याबद्दल संपादक श्री जोशी आणि त्यांचे सहकारी यांचा मी आभारी आहे.

खानदेशचा आरसा असलेला हा अंक तयार झाला आहे, या अंकात खानदेशातील उद्योग व्यवसायाबद्दल सविस्तर ऊहापोह आला आहे. त्या सोबत जळगाव शहराच्या दैनंदिन जीवनात महानगरपालिकेचा अहं प्रतीचा वाटा याचीही-विस्तृत माहिती आहे. खानदेशच्या सांस्कृतिक जीवनात आकाशवाणीचा बहुमोल वाटा आणि बहिणाबाईना विसरून चालण्यासारखे नाही! स्वातंत्र्य संग्रामातील खानदेशचा वाटा याबद्दल श्री मधुकरराव चौधीजींनी लिहिलेला लेख अत्यंत अभ्यासपूर्ण, इतिहासाला सचित्र जिवंत करणारा असा भावला. फैजपूर काँग्रेस अधिवेशनात राष्ट्रीय नेत्यांच्या दुर्मीळ स्वाक्षऱ्या या लेखात उद्धृत करून त्यांनी आपणा सर्वांना जणू भारून टाकले आहे.

शेतीसंदर्भात वसंत महाजन यांचा लेख, विकासात रेल्वेचे योगदान याबद्दल गणेश पाध्ये यांचा लेख, उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाचा शैक्षणिक जीवनातील मौलिक वाटा या सर्वांच्या समावेशामुळे आणि काही व्यक्तिचित्रांमुळे हा अंक खरेच विशेष ठरतो. आरोग्य आणि महिला यावरील लेखांच्या समावेशामुळे हा अंक संतुलित बनला आहे. भविष्यात इतिहासकारांना हे संदर्भ निश्चितच उपयोगी पडतील

या अंकाच्या प्रकाशनासाठी जलतज्ज्ञ डॉ.माधवराव चितळे येणार असल्याचे त्यांनी

सांगितले. मला आनंद वाटला. माधवरावांना मी तासन्तास ऐकले आहे. आपल्याप्रमाणे मीदेखील माधवरावांना ऐकण्यास खूप उत्सुक आहे. मी थोडा इंग्रजाळलो आहे. काही इंग्रजी शब्द माझ्या भाषणात येतात. परंतु माधवरावांच्या मराठी भाषणात एकही इंग्रजी शब्द येत नाही, अगदी चुकूनसुद्धा नाही. इंग्रजीत बोलतात तेव्हा अस्खलित इंग्रजीत बोलतात हे त्यांचे वैशिष्ट्य आहे. केवळ भाषेवर प्रभुत्व नसून विषयावरही त्यांचे प्रभुत्व आहे. इतकेच नव्हे तर, अधिकारवाणीने बोलणारे ते खंदे वक्ते आहेत.

खानदेशच्या विकासाबद्दल या अंकात मी लिहावे असे संपादक श्री. जोशी यांचा आग्रह होता, त्यामुळे मी लेख लिहिला. डॉ. चितळे यांनी तो लेख पूर्ण वाचला, असे मला सांगितले. आपला अधिक वेळ घेण्यापेक्षा माझाही वेळ श्री. चितळे यांना देऊन त्यांचे विचार ऐकण्यासाठी मी इथेच थांबतो.

जय हिन्द! जय महाराष्ट्र!